

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO – 4101-012-02/2014

P/14/025

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa

T +48 22 444 56 61, F +48 22 444 56 82

kno@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/025 – Dostępność podręczników szkolnych.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego.
Kontroler	Janusz Roguski, doradca ekonomiczny, legitymacja służbowa nr 15552.
Jednostka kontrolowana	Ośrodek Rozwoju Edukacji, z siedzibą w Warszawie, Aleje Ujazdowskie 28, kod 00-478, numer identyfikacji REGON: 142143583 (zwany dalej „ORE”, „Ośrodek”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dyrektor ORE Pan Marek Piotrowski od dnia 20 lutego 2015 r., a w okresie wcześniejszym, tj. od dnia 8 maja 2014 r. Pani Aleksandra Zawłocka. W okresie objętym kontrolą (lata 2012 – 2015) stanowisko to zajmowali ponadto: od dnia 22 kwietnia 2014 r. Pan Tobiasz Wojtal, zaś wcześniej, od dnia 16 listopada 2012 r. Pan Piotr Dmochowski – Lipski, a przed tą datą Pani Katarzyna Martynowska.

(dowód: akta kontroli str. 1-2, 139)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Działania Ośrodka Rozwoju Edukacji związane z przygotowaniem podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla dzieci niewidomych i słabowidzących nie były w pełni prawidłowe z powodu nierzetelnego systemu zbierania od dyrektorów szkół i placówek oświatowych na zapotrzebowania na te materiały. NIK zauważa również, że liczba adaptacji podręczników i książek dla dzieci z dysfunkcją wzroku, wykonanych w latach 2012-2014, była znacznie niższa od zgłaszanych potrzeb ze względu na wysokość środków przeznaczonych na cel przez Ministra Edukacji Narodowej.

Obecny stan zaawansowania działań Ośrodka Rozwoju Edukacji dotyczących opracowania i wdrożenia do praktyki szkolnej multimedialnych podręczników (*e-podręczniki*), w ramach kontynuacji jednego z celów *Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – Cyfrowa szkoła*¹, stwarza ryzyko niedostępności tych materiałów uczniom i nauczycielom do dnia 15 listopada 2015 r.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Zadania związane z adaptacją podręczników i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych (w systemie Braille’a) i słabowidzących (w druku powiększonym) podejmowane były przez Ośrodek na zlecenie Ministra Edukacji Narodowej, który wskazywał corocznie kwotę środków przeznaczonych na ten cel (średnio 84,8 tys. zł rocznie). Obejmowały one zbieranie od dyrektorów szkół i placówek oświatowych informacji na temat zapotrzebowania na adaptacje podręczników szkolnych i książek pomocniczych, przekazywanie wyłonionym przez Ministra Edukacji Narodowej uczelniom zamówień na wspomniane adaptacje, koordynowanie prac ekspertów dokonujących oceny adaptacji, a także prowadzenie systemu

¹ Program ustanowiony na podstawie uchwały nr 40/2012 Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 2012 r.

informatycznego obejmującego podręczniki szkolne i książki pomocnicze w systemie Braille'a i w druku powiększonym.

Zastosowany przez ORE system zbierania informacji na temat potrzeb związanych z adaptacją podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla dzieci z dysfunkcją wzroku był niezetelny, ponieważ nie uwzględniał procedur eliminujących możliwość odmiennego ewidencjonowania tych samych pozycji. W latach 2012-2014 zgłaszano corocznie zapotrzebowanie na adaptację średnio 2.630 podręczników i książek pomocniczych (np. ćwiczeń, zbiorów zadań, atlasów) dla uczniów niewidomych i słabowidzących. Do czasu zakończenia kontroli NIK², Ośrodek nie posiadał wiedzy na temat liczby tytułów powtarzających się. Analiza wykonana w trakcie kontroli wykazała, że zgłoszone potrzeby obejmowały 562 tytuły w 2012 r., 554 w 2013 r. i 604 w 2014 r. Liczba adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych wykonanych w latach 2012-2014 była znacznie niższa od wskazanych potrzeb. Zaadaptowano łącznie 362 pozycje dla wszystkich etapów edukacji (167 dla uczniów niewidomych i 195 dla uczniów słabowidzących), co stanowiło 21% zgłoszonych w tym okresie zapotrzebowani (1.720 pozycji). Ich liczba zmniejszyła się z 176 w 2012 r., poprzez 100 w 2013 r. do 86 pozycji w 2014 r. Ośrodek zlecił również wydruk 696 egzemplarzy podręczników w systemie Braille'a dla uczniów niewidomych oraz 8.292 książek w druku powiększonym dla uczniów słabowidzących – łącznie 8.988 sztuk o wartości 5.017,8 tys. zł.

W 2014 r. Ośrodek Rozwoju Edukacji, na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, koordynował prace ekspertów związane z dostosowaniem do potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (uczniów niesłyszących i słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym, autyzmem i afazją) podręcznika dla klasy pierwszej szkoły podstawowej „*Nasz elementarz*” oraz książki pomocniczej obejmującej wszystkie (cztery) części podręcznika „*Nasz język polski*” w zakresie surdopedagogiki, oligofrenopedagogiki, komunikacji alternatywnej, glottodydaktyki i językoznawstwa. ORE zleciło do druku adaptację trzech części podręcznika „*Nasz elementarz*” (części: *Jesień*, *Zima* i *Wiosna*), który wydano w ilości 11.639 sztuk, w tym 3.017 egzemplarzy z płytą DVD. Ośrodek przygotował także materiały metodyczne dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej powiązane z podręcznikiem do kształcenia zintegrowanego dla klasy I „*Nasz elementarz*” oraz zorganizował szkolenia dla konsultantów i doradców metodycznych (czerwiec i sierpień 2014 r.) dotyczące wykorzystania podręcznika jako środka dydaktycznego wspierającego aktywność dzieci w procesie edukacji.

Ośrodek Rozwoju Edukacji podjął działania w zakresie opracowania i wdrożenia do praktyki szkolnej multimedialnych podręczników (*e-podręczniki*) w ramach projektu systemowego *E - podręczniki do kształcenia ogólnego*, współfinansowanego z środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Działanie 3.3 *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.3 *Modernizacja treści i metod kształcenia* – projekty systemowe). Działania te były kontynuacją Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – *Cyfrowa szkoła*³. Najwyższa Izba Kontroli zwraca jednak uwagę na opóźnienia w przygotowaniu *E-podręczników* do kształcenia ogólnego. Realizacja tego przedsięwzięcia miała początkowo zakończyć się w dniu 30 czerwca 2015 r., następnie termin ten dwukrotnie przesunięto i ostatecznie ustalono na dzień 15 listopada 2015 r. Przyczyną opóźnienia był niezadawalający stan zaawansowania zadań realizowanych przez partnerów projektu. Zdaniem NIK, dotrzymanie nowego terminu jest również zagrożone, ponieważ w okresie prowadzenia kontroli (stan na 13 lutego 2015 r.) nie osiągnięto głównego celu projektu, jakim jest udostępnienie uczniom podręczników w wersji multimedialnej, zaś

² 24 kwietnia 2015 r.

³ Program ustanowiony na podstawie uchwały nr 40/2012 Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 2012 r.

wskaźniki mierzące stopień osiągnięcia celu głównego projektu miały zerową wartość. Oznacza to, że nie udostępniono żadnego z planowanych 18 bezpłatnych e-podręczników i uzupełniających zasobów edukacyjnych. Nie uruchomiono również platformy edukacyjnej do ich udostępniania uczniom i nauczycielom. Wartości zerowe odnotowano również w przypadku wskaźników dotyczących stopnia upowszechnienia informacji na temat korzyści i możliwości wykorzystania e-podręczników wśród dyrektorów, nauczycieli oraz uczniów z 26 tys. szkół.⁴

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Realizacja przez Ośrodek Rozwoju Edukacji zadań w obszarze przygotowania podręczników szkolnych oraz książek pomocniczych dla uczniów niewidomych i słabowidzących.

Opis stanu
faktycznego

Statut Ośrodka Rozwoju Edukacji⁵ nie przewidywał bezpośredniej realizacji zadań związanych z zapewnieniem dostępu do podręczników szkolnych określonym grupom uczniów. Zadania związane z adaptacją podręczników i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych (w systemie Braille'a) i słabowidzących (w druku powiększonym) podejmowane były na zlecenie Ministra Edukacji Narodowej, który wskazywał corocznie kwotę środków przeznaczonych na ten cel. W latach 2012-2014 było to odpowiednio: 141,8 tys. zł, 55,6 tys. zł i 47,8 tys. zł.

1. ORE corocznie zbierał informacje od dyrektorów szkół i placówek oświatowych na temat zapotrzebowania na adaptacje podręczników szkolnych i książek pomocniczych. W 2012 r. dyrektorzy zgłosili zapotrzebowanie na 2.295 pozycji (w części powtarzających się), a w latach 2013 – 2014 odpowiednio: 2.257 i 3.339. W ocenie NIK, wynikało to z nieuwzględnienia w formularzach elektronicznych nadsyłanych do ORE procedur eliminujących możliwość odmiennego ewidencjonowania tych samych pozycji, co stanowiło przyczynę niezwyfikowania, do czasu kontroli, wspomnianych baz danych pod kątem występowania powtórzeń. Analiza wykonana w trakcie kontroli wykazała, że zapotrzebowania zgłoszone do ORE obejmowały łącznie 1.720 różnych pozycji (562 tytuły w 2012 r., 554 w 2013 r. i 604 w 2014 r.). Zebrane przez ORE dane korelowane były w poszczególnych latach przede wszystkim z możliwościami realizacyjnymi, tj. liczbą adaptacji przewidzianych do zrealizowania w danym roku.

Wskazaną przez ORE listę tytułów podręczników szkolnych i książek pomocniczych, przekazywano do zatwierdzenia przez Ministra Edukacji Narodowej. Na liście tej umieszczano przede wszystkim pozycje najczęściej powtarzające się oraz kontynuacje serii wydawniczych z lat wcześniejszych. W okresie objętym kontrolą zadania w zakresie adaptacji podręczników zostały zlecone przez MEN dwóm szkołom wyższym: Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu i Uniwersytetowi Warszawskiemu. W latach 2012- 2014, w związku z wejściem w życie przepisów dotyczących nowej podstawy programowej⁶, do klas V-VI szkoły podstawowej i II-III szkoły ponadgimnazjalnej, adaptacji podlegały głównie uzupełnienia serii wcześniej już rozpoczętych i przystosowywanych do nowej podstawy programowej.

⁴ Wskaźnik ten zaplanowano na poziomie 115.297 osób.

⁵ Załącznik do zarządzenia nr 8 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 lutego 2013 r.

⁶ Zmiany zostały wprowadzone przez rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U.2012.977) i rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U.2014.803)

W latach 2012–2014 zaadaptowano ogółem 362 pozycje dla wszystkich etapów edukacji, z tego 167 dla uczniów niewidomych i 195 dla uczniów słabowidzących, co stanowiło w wymienionych latach 21,1% zgłoszonych zapotrzebowań. Podkreślić należy, że liczba tych adaptacji zmniejszyła się z 176 w 2012 r., poprzez 100 w 2013 r. do 86 pozycji w 2014 r. Adaptacje podręczników dla uczniów niewidomych obejmowały dwie wersje: jedna napisana pismem Braille'a – do wydrukowania z wykorzystaniem specjalistycznych drukarek, a druga – umożliwiająca zastosowanie oprogramowania do odczytu ekranu komputerowego. Adaptacje dla uczniów słabowidzących przygotowywano w formie dokumentu .pdf, dedykowanego dla ogólnie dostępnego i darmowego oprogramowania (*Adobe Acrobat Reader*).

2. Udział ORE w omawianych przedsięwzięciach obejmował również występowanie do poszczególnych wydawców o przekazanie wersji papierowej i elektronicznej wskazanych pozycji książek, zaś pozyskane w ten sposób nieodpłatnie pliki oraz materiały przesyłano uczelniom realizującym adaptację. W przypadkach odmowy wydawcy z planowanej pozycji wydawniczej rezygnowano i zastępowano ją innym podręcznikiem.

Do zadań ORE należało ponadto wyłonienie osób realizujących prace eksperckie związane z odbiorem i oceną adaptacji przygotowywanych przez szkoły wyższe. Poprzedzało to określenie i ogłoszenie wymogów formalnych oraz merytorycznych niezbędnych do zrealizowania takich prac, a następnie przeprowadzenie postępowań kwalifikacyjnych. W 2012 r. zrealizowano to na drodze postępowania ogłoszonego w trybie ustawy Prawo zamówień publicznych⁷, a w latach 2013 – 2014 ze względu na kwotę, która nie przekraczała wyrażonej w złotych równowartości 30.000 euro (art. 4 pkt 8 powołanej ustawy), w postępowaniu polegającym na analizie ofert nadesłanych do ORE. W szczególności, działania te były zgodne z procedurami ustalonymi w ORE i obejmowały sformułowanie wniosku zakupowego, a następnie dokonanie rozpoznania rynku, w tym wytypowanie przez Ośrodek dziewięciu specjalistów, do których wysłano korespondencję z prośbą o przedstawienie oferty cenowej (na zapytanie to odpowiedziało sześć osób). W kolejnym etapie, zamieszczono na stronie internetowej ORE informację związaną z poszukiwaniem ośmiu ekspertów spełniających określone wymogi (na powyższe ogłoszenie odpowiedziało również osiem osób), które zostały zakwalifikowane. Zlecone ekspertom prace zostały zrealizowane i rozliczone. Na realizację zadań związanych z zatrudnieniem ekspertów oceniających adaptacje wykorzystano w 2012 r. – 141,8 tys. zł (planowano 166 tys. zł) i odpowiednio w 2013 r. – 55,6 tys. zł (planowano 56 tys. zł), a w 2014 r. – 47,8 tys. zł (planowano 56,5 tys. zł). Stanowiło to łącznie 254,3 tys. zł, przy planowanych na ten cel 278,5 tys. zł. Działania ORE w zakresie weryfikacji częściowych oraz końcowych sprawozdań szkół wyższych z realizacji zadania polegającego na adaptacji podręczników obejmowały sprawdzenie tych dokumentów pod kątem formalnym oraz liczby faktycznie wykonanych i zaakceptowanych przez ekspertów adaptacji.

Efektem rzeczowym wymienionych działań było zamieszczenie na dedykowanej do tego celu platformie internetowej ORE ogółem 241 pozycji podręczników dla uczniów niewidomych i słabowidzących w zakresie szkoły podstawowej, 194 takich pozycji z zakresu gimnazjum i 272 pozycji z zakresu szkoły ponadgimnazjalnej. Każdy zaadaptowany podręcznik (książka pomocnicza) zarówno w systemie Braille'a jak i w druku powiększonym umieszczany był w systemie informatycznym dedykowanym dla podręczników dla uczniów z dysfunkcją wzroku. Wersje elektroniczne adaptacji nieodpłatnie udostępniane były dyrektorom szkół (placówek) po zarejestrowaniu się i przesłaniu wypełnionych wzorów dokumentów zgłoszenia. Na dzień 20 stycznia 2015 r. w systemie tym zarejestrowanych było 417 użytkowników.

⁷ Dz. U. z 2013 r. poz. 907 ze zm.

3. W latach 2012-2014, przy akceptacji MEN, Ośrodek zlecał także wydruk podręczników dla uczniów niewidomych i słabowidzących, na co przeznaczono ogółem 5.017,8 tys. zł. Obejmował on podręczniki w druku powiększonym o wartości 4.552,9 tys. zł oraz podręczniki w systemie Braille'a (odpowiednio 64,9 tys. zł), a także lektury szkolne przeznaczone dla ośrodków specjalnych wydane w systemie Braille'a (124,2 tys. zł) i podręczniki oraz lektury w druku powiększonym oraz w systemie Braille'a dla Działu Zbiorów dla Niewidomych Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego (275,7 tys. zł). W 2012 r. przeznaczono na ten cel 1.390,3 tys. zł, w 2013 r. odpowiednio 2.224,4 tys. zł i w 2014 r. 1.403,1 tys. zł. W wymienionych latach uzyskano 2.405, 2.804 i 3.083 egzemplarze książek w druku powiększonym (łącznie 8.292 sztuki) oraz 354, 77 i 265 egzemplarzy wydrukowanych w system Braille'a (łącznie 696 egzemplarzy).

4. W 2014 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej zleciło ORE wyłonienie i koordynację prac ekspertów dokonujących odbioru adaptacji podręcznika przeznaczonego do edukacji wczesnoszkolnej, dostosowanego do potrzeb uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się oraz komunikowaniu, w tym uczniów niesłyszących i słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym, autyzmem i afazją. W celu realizacji tego zadania budżet ORE został zwiększony o 19,8 tys. zł. Kwotę tę wykorzystano w całości oraz zgodnie z przeznaczeniem. Eksperti dokonali oceny i odbioru podręcznika przeznaczonego dla klasy pierwszej szkoły podstawowej „*Nasz elementarz*” oraz książki pomocniczej obejmującej wszystkie (cztery) części podręcznika „*Nasz język polski*” w zakresie: surdopedagogiki, oligofrenopedagogiki, komunikacji alternatywnej, glottodydaktyki i językoznawstwa. W 2014 r. ORE, na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, zleciło także do druku adaptację trzech części podręcznika „*Nasz elementarz*” (części: *Jesień*, *Zima* i *Wiosna*), który wydano w ilości 11.639 sztuk, w tym 3.017 egzemplarzy z płytą DVD.

(dowód: akta kontroli str. 3-63)

5. Działania Ośrodka Rozwoju Edukacji w zakresie prac nad przygotowaniem koncepcji bezpłatnego podręcznika dla klas I szkół podstawowych, samego podręcznika oraz materiałów metodycznych zapoczątkowane zostały pismem MEN z dnia 15 stycznia 2014 r. (DJE.WDN.712.3.2014) zawierającym informację o zamiarze powierzenia ORE zadania polegającego na opracowaniu, druku i dystrybucji materiałów metodycznych do kształcenia zintegrowanego, w szczególności programu nauczania, podręcznika oraz dodatkowych materiałów wspomagających pracę nauczycieli. Z dokumentacji ORE wynikało, że dokonano wówczas rozpoznania rynku potencjalnych autorów podręcznika dla klas pierwszych, przy czym od zlecenia realizacji takiego zadania Ministerstwo Edukacji Narodowej odstąpiło.

W dniu 21 stycznia 2014 r. pismem MEN (DJE.WDN.712.3.2014) zlecono ORE zadanie polegające na opracowaniu szczegółowej koncepcji materiałów metodycznych do kształcenia zintegrowanego, w tym programu nauczania, podręcznika oraz dodatkowych materiałów wspomagających pracę nauczycieli (w szczególności scenariuszy zajęć, przewodnika metodycznego i innych materiałów). Po przeprowadzeniu rozpoznania rynku potencjalnych autorów ORE podpisało w dniu 21 lutego 2014 r. umowę z wykonawcą, co dotyczyło opracowania, w terminie do dnia 24 marca 2014 r. „Koncepcji merytorycznej podręcznika do kształcenia zintegrowanego przeznaczonego do nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej”. Wartość umowy określono na kwotę 16,5 tys. zł (brutto). Z dokumentacji w tej sprawie wynikało, że termin zakończenia tych prac został przesunięty na dzień 10 kwietnia 2015 r., tj. o 15 dni (zawarto aneks do umowy). Protokół z wykonania przedmiotu umowy datowano na dzień 10 kwietnia 2014 r., a przekazanie opracowanych materiałów do MEN nastąpiło w dniu 11 kwietnia 2014 r.

Koszt powyższego zadania zdania wyniósł łącznie 128,2 tys. zł, na co składało się: przygotowanie „Koncepcji merytorycznej i graficznej podręcznika do kształcenia

zintegrowanego przeznaczonego dla do nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej" wraz z jej praktycznym zastosowaniem w podręczniku dla klasy I szkoły podstawowej (umowy autorskie), opłacenie kosztów zespołu realizującego zadanie w ORE (1/2 etatu koordynatora), koszt redakcji merytorycznej i zakupu ilustracji, a także zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania.

(dowód: akta kontroli str. 144-148, 155-162)

6. W dniu 10 kwietnia 2014 r. pismem MEN (DSWM.5070.3.2014) zlecono ORE przygotowanie materiałów metodycznych dla nauczycieli powiązanych z podręcznikiem do kształcenia zintegrowanego dla klasy I „*Nasz elementarz*”. Ponadto, pismem MEN z dnia 13 sierpnia 2014 r. (DSWM.WPS.5070.48.2014) zlecono ORE opracowanie przewodnika metodycznego wspierającego pracę nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w zakresie edukacji matematycznej. W korespondencji kierowanej do MEN (pismo ORE z dnia 20 sierpnia 2014 r. ZS-SU/0-60/6-1/26/2014/TK) ORE wnioskował o przesunięcie terminu realizacji tego zadania do dnia 30 października 2014 r., ze względu na krótki termin, a także zaawansowanie dotychczasowych prac nad przewodnikiem. Od realizacji tego zadania Ministerstwo Edukacji Narodowej ostatecznie odstąpiło, kierując w tej sprawie pismo do ORE w dniu 29 sierpnia 2014 r. (DSWM.WPS.5070.52.2014).

W dniu 20 sierpnia 2014 r. ORE wystąpiło do MEN (ZS-SU/0-60/6-1/25/2014/TK) z wnioskiem o wydłużenie terminu realizacji zlecenia z dnia 10 kwietnia 2014 r. do dnia 20 grudnia 2014 r., w związku z rozszerzeniem zakresu zlecenia o przygotowanie zasobów muzycznych oraz konieczności dopracowania Poradnika dla nauczycieli po ostatecznym przygotowaniu każdej części „*Naszego elementarza*”. Zgodę taką uzyskano w dniu 29 sierpnia 2014 r. (pismo MEN: DSWM.WPS.5070.51.2014).

W ramach zlecenia z dnia 10 kwietnia 2014 r. ORE przygotował dla nauczycieli następujące materiały metodyczne: cztery części Poradnika dla nauczyciela klasy pierwszej szkoły podstawowej w wersji elektronicznej (poradnik obejmował tygodniowe plany pracy, przykładowe scenariusze zajęć dziennych oraz 82 karty pracy), „Album liter” (publikacje zawierającą 180 kart pracy - ćwiczeń dla uczniów do nauki pisanie), Inspiracje muzyczne (poradnik oraz piosenki), Inspiracje artystyczne (cz. II i III), a także dwa programy nauczania – „Doświadczenie świata”, „Drogowskazy wielointeligentnej edukacji”. Koszt realizacji zadania polegającego na opracowaniu materiałów metodycznych dla nauczycieli wyniósł: 167,9 tys. zł.

7. Działania ORE z zakresu przygotowania nauczycieli do korzystania z darmowego podręcznika dla klas I szkoły podstawowej, obejmowały organizację w dniach 11 i 12 czerwca 2014 r. dwóch jednodniowych spotkań z konsultantami i doradcami metodycznymi w ramach projektu „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach”, współfinansowanego z środków Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III POKL. Obejmowało to m.in. omówienie zmian w zakresie podręczników wprowadzonych ustawą z dnia 21 lutego 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty ustawy. W szczególności Pani Maria Lorek, autorka „*Naszego Elementarza*”, omówiła wówczas koncepcję podręcznika oraz jego wykorzystanie jako środka dydaktycznego wspierającego aktywność dzieci w procesie edukacji. Ponadto uczestnicy spotkań zapoznani zostali m.in. z pierwszą częścią przygotowywanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji „Poradnika dla nauczyciela klasy pierwszej szkoły podstawowej”, zasobami edukacyjnymi prowadzonego przez ORE Portalu zasobowego „*Scholaris*” oraz przygotowywanym generatorem kart pracy, tj. narzędziem umożliwiającym nauczycielom samodzielne przygotowywanie kart pracy (ćwiczeń) dla uczniów. Ogółem w spotkaniach tych udział wzięło około 200 pracowników systemu doskonalenia z wojewódzkich, powiatowych i gminnych ośrodków doskonalenia nauczycieli. Koszt realizacji spotkań wyniósł 11,8 tys. zł.

W dniach 18-19 sierpnia, 19-20 sierpnia i 20-21 sierpnia 2014 r. w ramach projektu „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach” współfinansowanego z środków Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III PO KL ORE zorganizowało drugą część szkoleń dla konsultantów i doradców metodycznych pod nazwą "Podręczniki, podstawa programowa i programy nauczania od września 2014 r.". Obejmowało to m.in. zagadnienie oceniania kształtującego i edukację matematyczną w klasach I-III, a także problematykę pracy nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej. W części warsztatowej uczestnikom szkoleń zostały zaprezentowane przykładowe lekcje z wykorzystaniem „Naszego Elementarza”. W szkoleniu udział wzięło około 200 pracowników systemu doskonalenia z wojewódzkich, powiatowych i gminnych ośrodków doskonalenia nauczycieli. Koszt realizacji szkolenia wyniósł 87,3 tys. zł.

Na stronie internetowej ORE uruchomione zostało ponadto forum wsparcia i wymiany doświadczeń „Uczymy się w pierwszej klasie”. W 2015 r. zaplanowano dalsze szkolenia w ramach projektu „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach”, dotyczące edukacji wczesnoszkolnej: edukacji polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej, artystycznej oraz pisania programów nauczania. Szkolenia przewidziano dla doradców metodycznych, a ich zorganizowanie zaplanowano w Gdańsku (21-23 maja 2015 r.), Warszawie (25-27 maja 2015 r.) i Krakowie (28-30 maja 2015 r.).

Powyższe działania podejmowane były z inicjatywy ORE.

(dowód: akta kontroli str. 144-148)

Ustalone
nieprawidłowości

Stosowany w ORE system zbierania elektronicznych formularzy zapotrzebowań od dyrektorów szkół i placówek oświatowych na dokonanie adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla dzieci z dysfunkcją wzroku był nierzetelny, ponieważ nie uwzględniał procedur eliminujących możliwość odmiennego ewidencjonowania tych samych pozycji. Stanowiło to przyczynę niezwyfikowania, do czasu zakończenia kontroli, wspomnianych baz danych w zakresie występowania powtórzeń.

Wicedyrektor ORE Dorota Żyro udzielając wyjaśnień w tej sprawie podała, że jeśli zadanie będzie zlecane w kolejnych latach Ośrodek Rozwoju Edukacji wystąpi do Ministerstwa Edukacji Narodowej o środki na stworzenie i uruchomienie aplikacji, przez którą będzie można składać zapotrzebowania. Aplikacja będzie zawierała listę podręczników z tytułami i numerami ewidencyjnymi w wykazie MEN, celem uniknięcia nieprawidłowości w ich wpisywaniu. Przy wyborze podręczników do adaptacji ORE kierowało się liczbą zgłoszeń na dany tytuł oraz dostępnością na rynku. W ostatnich latach w związku z wprowadzeniem nowej podstawy programowej adoptowane były te podręczniki, które najszybciej uzyskały numer ewidencyjny w wykazie MEN i zostały nam przekazane przez wydawnictwa. W latach 2012-2014 adoptowano głównie uzupełnienia serii wcześniej rozpoczętych adaptacji.

(dowód: akta kontroli str. 179-180)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że liczba adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych i słabowidzących, wykonanych w latach 2012-2014, była znacznie niższa od potrzeb zgłaszanych przez dyrektorów szkół i placówek oświatowych. Podkreślić jednak należy, że liczba tych adaptacji była dostosowana do wysokości środków finansowych przeznaczonych na ten cel przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W latach 2012-2014 dyrektorzy szkół i placówek oświatowych corocznie zgłaszali zapotrzebowanie na adaptację średnio 2.630 podręczników i książek pomocniczych (np. ćwiczeń, zbiorów zadań, atlasów) dla uczniów niewidomych i słabowidzących. Do czasu kontroli NIK, ORE nie posiadało wiedzy na temat liczby tytułów powtarzających się, co wiązać

należy z nierzetelnym systemem zbierania tych danych. Analiza wykonana w trakcie kontroli wykazała, że zapotrzebowania zgłoszone do ORE obejmowały łącznie 1.720 różnych pozycji (562 tytuły w 2012 r., 554 w 2013 r. i 604 w 2014 r.). We wskazanym okresie zaadaptowano łącznie 362 pozycje dla wszystkich etapów edukacji (167 dla uczniów niewidomych i 195 dla uczniów słabowidzących). Liczba tych adaptacji zmniejszyła się z 176 w 2012 r., poprzez 100 w 2013 r. do 86 pozycji w 2014 r.

Pani Aleksandra Zawłocka, dyrektor ORE wyjaśniła, że: *zapotrzebowania składane przez dyrektorów szkół/placówek dotyczą wszystkich podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego, ćwiczeń, zbiorów zadań, atlasów itp. Do końca 2014 roku zaadaptowano ogółem 722 pozycje: 362 w latach 2012-2014 i 360 w latach 2010-2011. Liczba 3.339 stanowi ogół przesłanych zapotrzebowań (czasami zapotrzebowania są dublowane), a zatem liczba ta nie jest odzwierciedleniem zamawianych tytułów. Te same publikacje w zestawieniu powtarzają się wielokrotnie, różni je sposób sformułowania i zapis tytułu. Zdarza się również, że zamawiający podaje szczegółowe tytuły podręczników, które składają się na jeden pakiet edukacyjny, np. Gra w kolory, w zapotrzebowaniu występuje 7 razy pod różnym tytułem, co zwiększa ilość pozycji w zestawieniu zbiorczym. Liczba adaptacji wykonywanych w ciągu roku jest niezależna od ORE i uregulowana zapisami umowy pomiędzy MEN i UW. Ośrodek Rozwoju Edukacji realizuje zadanie adaptacji podręczników dla uczniów niewidomych i słabowidzących na podstawie zlecenia z MEN. W roku 2014 rozpoczęta została adaptacja podręcznika „Nasz elementarz” dla potrzeb uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących i słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym, autyzmem i afazją. Działania w tym zakresie będą kontynuowane.*

(dowód: akta kontroli str. 64-67, 144-149)

2. Z materiałów ORE dotyczących prac nad adaptacjami podręczników na potrzeby uczniów z dysfunkcją wzroku wynikało, że wystąpiły incydentalne przypadki odmowy udzielenia zgody na dokonanie wspomnianych adaptacji. W szczególności dotyczyło to obecnych na rynku polskim podręczników do nauki języków obcych, wydawanych przez podmioty mające siedzibę za granicą.

Pan Marek Piotrowski, dyrektor ORE poinformował, że Ośrodek wystąpi do Ministra Edukacji Narodowej o zmianę zasad w dopuszczaniu podręczników do użytku szkolnego. W wyjaśnieniach udzielonych w tej sprawie podano, że *wydawcy – występujący o dopuszczenie podręcznika do użytku szkolnego – powinni zobowiązać się do współpracy w zakresie adaptacji podręcznika do wymagań osób z dysfunkcją wzroku.*

3. NIK zwraca uwagę na opóźnienie o 15 dni, w stosunku do pierwotnie zakładanego terminu, realizacji zadania zleconego ORE przez MEN, tj. opracowania „Koncepcji merytorycznej podręcznika do kształcenia zintegrowanego przeznaczonego do nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej”. Opóźnienie to wynikało z niezrealizowania w zakładanym terminie prac nad przygotowaniem tego opracowania, powierzonego przez ORE w formie umowy o dzieło Marii Lorek.

(dowód: akta kontroli str. 140-141)

Ocena częściowa

Działania Ośrodka Rozwoju Edukacji związane z przygotowaniem podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla dzieci niewidomych i słabowidzących nie były w pełni prawidłowe z powodu nierzetelnego systemu zbierania informacji od dyrektorów szkół i placówek oświatowych na temat zapotrzebowania na te materiały. NIK zauważa również, że liczba adaptacji podręczników i książek dla dzieci z dysfunkcją wzroku, wykonanych w latach 2012-2014, była znacznie niższa od zgłaszanych potrzeb ze względu na wysokość środków przeznaczonych na cel przez Ministra Edukacji Narodowej.

Zastosowany przez ORE system zbierania informacji na temat potrzeb związanych z adaptacją podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla dzieci z dysfunkcją wzroku był nierzetelny, ponieważ nie uwzględniał procedur eliminujących możliwość odmiennego ewidencjonowania tych samych pozycji. W latach 2012-2014 zgłaszano corocznie zapotrzebowanie na adaptację średnio 2.630 podręczników i książek pomocniczych (np. ćwiczeń, zbiorów zadań, atlasów) dla uczniów niewidomych i słabowidzących. Do czasu zakończenia kontroli NIK⁸, Ośrodek nie posiadał wiedzy na temat liczby tytułów powtarzających się.

Analiza wykonana w trakcie kontroli wykazała, że zgłoszone potrzeby obejmowały 562 tytuły w 2012 r., 554 w 2013 r. i 604 w 2014 r. Liczba adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych i słabowidzących, wykonanych w latach 2012-2014, była znacznie niższa od wskazanych potrzeb. W tym okresie zaadaptowano łącznie 362 pozycje dla wszystkich etapów edukacji (167 dla uczniów niewidomych i 195 dla uczniów słabowidzących), co stanowiło 21% zgłoszonych w tym okresie zapotrzebowani (1.720 pozycji). Ich liczba zmniejszyła się z 176 w 2012 r., poprzez 100 w 2013 r. do 86 pozycji w 2014 r. Ośrodek zlecił również wydruk 696 egzemplarzy podręczników w systemie Braille'a dla uczniów niewidomych oraz 8.292 książek w druku powiększonym dla uczniów słabowidzących – łącznie 8.988 sztuk o wartości 5.017,8 tys. zł.

2. Realizacja działań w zakresie prac prowadzonych nad przygotowaniem e-podręczników do kształcenia ogólnego.

Opis stanu faktycznego

Ośrodek Rozwoju Edukacji podjął działania w zakresie opracowania i wdrożenia do praktyki szkolnej multimedialnych podręczników (*e-podręczniki*) w ramach projektu systemowego *E - podręczniki do kształcenia ogólnego*, współfinansowanego z środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Działanie 3.3 *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.3 *Modernizacja treści i metod kształcenia* – projekty systemowe). Działania te były kontynuacją *Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – Cyfrowa szkoła*⁹.

Minister Edukacji Narodowej powierzył Ośrodkowi Rozwoju Edukacji – jako wykonującemu obowiązki beneficjenta systemowego – realizację wyżej wymienionego projektu na podstawie decyzji z 6 marca 2013 r. Jego efektem miało być przede wszystkim udostępnienie platformy edukacyjnej z e-podręcznikami i zasobami uzupełniającymi do e-podręczników oraz opracowanie programu szkolenia i materiałów szkoleniowych dotyczących korzystania z e-podręcznika. Zaplanowano również realizację badań ewaluacyjnych na temat funkcjonalności i wykorzystywania e-podręczników oraz sformułowanie odpowiednich rekomendacji. Termin zakończenia projektu przewidziano początkowo na 30 czerwca 2015 r.

Ośrodek Rozwoju Edukacji uzyskał na ten cel dofinansowanie w wysokości nieprzekraczającej 49.036,1 tys. zł, stanowiące nie więcej niż całość (100%) kwoty całkowitych wydatków kwalifikowalnych, z czego 41.680,7 tys. zł stanowiła płatność środków europejskich, a 7.355,4 tys. zł dotacja celowa z budżetu krajowego. W kolejnej decyzji (w dniu 30 stycznia 2014 r.) Minister Edukacji Narodowej dokonał zmiany określając wspomnianą kwotę na 49.391,2 tys. zł, z czego 41.982,5 tys. zł stanowiła płatność ze środków europejskich, a 7.408,7 tys. zł dotacja z budżetu krajowego. Zmianie uległa również data zakończenia przedsięwzięcia określona pierwotnie na połowę 2015 r., następnie na dzień 30 września 2015 r., zaś ostatecznie ustalona na dzień 15 listopada 2015 r. Powodem przesunięcia terminu było nieosiągnięcie zakładanych rezultatów projektu (w szczególności

⁸ 24 kwietnia 2015 r.

⁹ Program ustanowiony na podstawie uchwały nr 40/2012 Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 2012 r.

wskaźnika dotyczącego odsetka - 40% - uczniów i nauczycieli wykorzystujących nowoczesne technologie w nauczaniu). Nastąpiła również zmiana wskaźnika rezultatu związana z upowszechnianiem wśród dyrektorów, nauczycieli i uczniów informacji na temat korzyści z możliwości wykorzystania e-podręczników w nauczaniu. W szczególności, zrezygnowano z wysyłki informacji o e-podręcznikach do 26 tys. szkół pocztą tradycyjną, co zastąpiono informacją przekazywaną drogą elektroniczną na konta 115 tys. nauczycieli. Przewidziano, że skutki finansowe tych zmian wygenerują łączne oszczędności w kwocie 56,7 tys. zł.

Z zachowaniem zasad określonych m.in. w dokumencie *Zakres realizacji projektów partnerskich określony przez Instytucję Zarządzającą Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*, wskazującym ogólne zasady realizacji projektów partnerskich oraz zasady wyboru partnerów spoza sektora finansów publicznych przez projektodawców będących jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu art. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹⁰ albo będących innymi podmiotami wskazanymi w art. 3 ust. 1 ustawy Prawo zamówień publicznych wyłoniono ogółem pięciu partnerów realizacji Projektu. Obejmowało to: Instytut Chemii Bioorganicznej Polskiej Akademii Nauk z siedzibą w Poznaniu; Grupę Edukacyjną S.A. z siedzibą w Kielcach, ul. Łódzka 308, zarejestrowaną w Sądzie Rejonowym w Kielcach Wydział V Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, numer KRS 0000047059, NIP: 6570082245 z kapitałem zakładowym 500.000,00 zł; Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu oraz Politechnikę Łódzką.

Z partnerami tymi na podstawie art. 28a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju¹¹ w dniu 26 lutego 2013 r. ORE zawarło umowę partnerską nr WP-EP/4020/2-1/2013 na rzecz realizacji projektu. W ramach umowy ustalono następujący podział zadań:

- Ośrodek Rozwoju Edukacji: zarządzanie projektem po stronie Lidera, w tym organizacja szkoleń *e-learningowych* pracowników instytucji wspierania, doskonalenia i kształcenia nauczycieli, prace analityczne z zakresu wykorzystania e-podręczników i e-zasobów, działania informacyjno-promocyjne rezultatów projektu (w szczególności promocja e-podręczników);
- Instytut Chemii Bioorganicznej Polskiej Akademii Nauk (poprzez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe): zarządzanie projektem w przypisanej części, opracowanie spójnej koncepcji informatycznego rozwiązania technologicznego i funkcjonalnego (platformy) do tworzenia i upowszechniania e-podręczników, jego realizacja i wdrożenie, a następnie utrzymanie i rozwój do końca trwania projektu, szkolenia dla użytkowników platformy i opracowanie kursów *e-learningowych* (samouczków) prezentujących sposób obsługi systemu, a także internetowego centrum pomocy, udzielanie wsparcia technicznego i merytorycznego partnerom realizującym zadania dotyczące tworzenia e-podręczników w zakresie stosowania przyjętych w projekcie rozwiązań informatycznych;
- Grupa Edukacyjna S.A.: zarządzanie projektem w realizowanej części, opracowanie, testowanie i upowszechnienie e-podręcznika z zakresu edukacji wczesnoszkolnej;
- Uniwersytet Wrocławski: zarządzanie projektem w realizowanej części, opracowanie, testowanie i upowszechnienie e-podręczników z zakresu przedmiotów humanistycznych (II-IV etap edukacyjny);

¹⁰ Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240 ze zm.

¹¹ Dz. U. z 2009 Nr 84. poz. 712, ze zm.

- Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu: zarządzanie projektem w realizowanej części, opracowanie, testowanie i upowszechnienie e-podręczników z zakresu przedmiotów przyrodniczych (II-IV etap edukacyjny);
- Politechnika Łódzka: zarządzanie projektem w realizowanej części, opracowanie, testowanie i upowszechnienie e-podręczników z zakresu matematyki i przedmiotów informatycznych (II-IV etap edukacyjny).

Do 22 stycznia 2015 r. wykorzystano połowę środków finansowych (24.657,1 tys. zł, tj. 49,98%) przeznaczonych na realizację projektu (49.334,4 tys. zł). Poszczególni partnerzy wykorzystali od 39,53% (ORE) do 64,87% (Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe) przeznaczonych na ten cel środków. Oprócz ORE niższe od 50% wykorzystanie środków dotyczyło także Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu (35,68%) oraz Politechniki Łódzkiej (40,80%). Do czasu zakończenia czynności kontrolnych (13 lutego 2015 r.) Instytucja Pośrednicząca (Minister Edukacji Narodowej) pozytywnie zweryfikowała oraz zatwierdziła wydatki w łącznej wysokości 20 925 011,53 zł (wydatki rozliczane w 11 wnioskach o płatność).

Stopień realizacji zadań ujętych w harmonogramie realizacji projektu do czasu zakończenia kontroli przedstawiał się następująco:

- Opracowanie koncepcji, stworzenie i prowadzenie platformy do tworzenia i upowszechniania e-podręczników (zadanie realizowane przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe).

Postęp rzeczowy prac obejmował m.in.: stworzenie platformy technologicznej *epodreczniki.pl* w wersji 1.0.11; opracowanie otwartego standardu opisu budowy i funkcjonowania e-podręcznika. W trakcie uzgodnień były standardy pracy z e-podręcznikami w trybie *off-line*. Stworzono także zestaw podstawowych narzędzi edycyjnych dla autorów e-podręczników (znajdujący się w fazie testowania). Umożliwiono również wyszukiwanie dowolnej treści edukacyjnej w e-podręczniku na podstawie słów kluczowych i fragmentu tekstu. W trakcie kontroli trwały prace nad intuicyjnym w obsłudze interfejsem dla uczniów i nauczycieli z odniesieniem do podstawy programowej, nad adaptacją projektu graficznego i dostosowaniem go do potrzeb uczniów w różnym wieku oraz nad automatycznym dostosowaniem interfejsu e-podręcznika oraz przeskalowaniem treści cyfrowych odpowiednio do: rozdzielczości i układu ekranu oraz formatów multimedialnych wspieranych na urządzeniu użytkownika. Realizowano również prace mające na celu wsparcie dla osób z ograniczeniami sprawności. Stworzono także blog technologiczny z opisami funkcjonalności dla uczniów, nauczycieli oraz rodziców. Partner deklarował ORE zakończenie realizacji zadania zgodnie z terminami określonymi w harmonogramie.

- Opracowanie, testowanie i udostępnienie e-podręczników z zakresu edukacji wczesnoszkolnej (zadanie realizowane przez Grupę Edukacyjną S.A.).

Postęp rzeczowy prac obejmował: prace dotyczące strony merytorycznej materiałów od autorów z kl. II (treści po redakcji merytorycznej i korekcie językowej obejmowały 95% – pierwsza redakcja). Trwały prace dotyczące strony merytorycznej materiałów od autorów z kl. III (treści po redakcji merytorycznej i po korekcie językowej obejmowały 95% – pierwsza redakcja) oraz trwała druga redakcja merytoryczna kl. II i kl. III zaawansowana w 25%. Prowadzono konsultacje filmów wchodzących w skład lekcji kl. II i redakcja merytoryczna oraz ilustracji kart do druku po złamaniu. Zamknięto skład lekcji kl. I (zmontowano na platformie beta i przekazano całość - 165 lekcji). Trwały prace recenzentów, po stronie Lidera projektu, nad lekcjami udostępnionymi, w tym recenzjami merytorycznymi mająca na celu

optymalizację i usunięcie błędów. Partner deklaruwał ORE zakończenie realizacji zadania zgodnie z terminami określonymi w harmonogramie.

- Opracowanie, testowanie i udostępnienie e-podręczników z zakresu przedmiotów humanistycznych (zadania realizowane przez Uniwersytet Wrocławski).

Postęp rzeczowy obejmował: przygotowano treść podręcznika do przedmiotu *Wiedza o społeczeństwie*. Rozpoczęto redakcję merytoryczną (25%) i językową (10%), a treści zostały skierowane do połączenia ich z multimediami. Opracowano również całość podręcznika *Historia i społeczeństwo*, przy czym redakcją merytoryczną objęto 40% i redakcją językową 18% tych treści, które zostały skierowane do połączenia ich z multimediami. Opracowano całość podręcznika z historii (30% było po redakcji merytorycznej, a 25% po redakcji językowej). Materiał ten został skierowany do połączenia z multimediami. Opracowano całość treści podręcznika języka polskiego dla II etapu edukacyjnego (90% było po redakcji zostało przekazane do połączenia z multimediami). Opracowany został podręcznik języka polskiego dla III etapu edukacyjnego (85% materiału było po redakcji, zaś 20% przekazane zostało do połączenia z multimediami). W 95% treści gotowy był podręcznik języka polskiego dla IV etapu edukacyjnego (60% materiału było po redakcji merytorycznej, a 45% po redakcji językowej i treści te zostały skierowane do połączenia ich z multimediami). Zakończono prace nad dokumentacją niezbędną do ogłoszenia przetargu na opracowanie map. Trwał odbiór multimediiów (od wykonawcy wyłonionego w zamówieniu publicznym). Uniwersytet Wrocławski deklaruwał ORE zakończenie realizacji zadania zgodnie z terminami określonymi w harmonogramie (zakładano oddanie finalnych wersji e-podręczników do końca sierpnia 2015 r.).

- Opracowanie, testowanie i udostępnienie e-podręczników z zakresu przedmiotów przyrodniczych (zadania realizowane przez Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu).

Postęp rzeczowy prac obejmował: zakończenie tworzenia zespołów autorsko-redakcyjnych, zakończenie prac nad koncepcją merytoryczno-metodyczną e-podręczników, kontynuowano prace nad szczegółowym planem wydawniczym e-podręczników. Trwały prace autorskie (autorzy oddali ok. 20% z zaplanowanych modułów podstawowych do przedmiotów przyrodniczych w wersji przed redakcją. Tworzono opisy elementów ilustracyjnych, multimedialnych i interaktywnych, kontynuowano prace redakcyjne. Uniwersytet Przyrodniczy sygnalizował równocześnie konieczność wydłużenia terminu realizacji zadań.

- Opracowanie, testowanie i udostępnienie e-podręczników z zakresu matematyki i przedmiotów informatycznych (zadania realizowane przez Politechnikę Łódzką).

Postęp rzeczowy prac obejmował: odebranie od wykonawcy multimediiów drugiej części zamówienia, odbiór wersji roboczych multimediiów i przekazywanie tekstów lektorskich do animacji, a także testowanie w szkołach udostępnionych części e-podręczników. Stworzone dotychczas materiały łącznie obejmowały ok. 65% wszystkich materiałów przewidzianych w ramach e-podręczników z matematyki. Opracowana część merytoryczna stanowi: ok. 30% całości e-podręcznika do zajęć komputerowych i informatyki. Opracowano wstępnie dwa e-podręczniki: do matematyki – klasa I liceum i technikum oraz trwały prace nad zakończeniem podręcznika do zajęć komputerowych dla klas IV szkoły podstawowej. Trwały prace m.in. nad korektą modelu lekcji i sposobu prezentacji tematów. Politechnika Łódzka deklaruwała zakończenie realizacji zadania zgodnie z terminami określonymi w harmonogramie.

- W ramach szkolenia *e-learningowego* pracowników doskonalenia i nauczycieli kierujących zespołami przedmiotowymi (zadanie realizowane przez ORE)

Harmonogram zakładał realizację szkoleń od IV kwartału 2014 r. do II kwartału 2015 r. Miały się one zakończyć do 30 czerwca 2015 r. W dniu 27 września 2014 r. ogłoszono przetarg

w trybie nieograniczonym na prowadzenie szkoleń e-learningowych pracowników doskonalenia, przy czym termin składania ofert przewidziano na dzień 20 listopada 2014 r. W dniu 8 grudnia 2014 r. ORE podjęło decyzję o unieważnieniu postępowania (ze względu na niedysponowanie ostateczną wersją materiałów merytorycznych oraz w pełni funkcjonalną platformą technologiczną). W konsekwencji zmieniono planowany sposób realizacji zadania ze zlecenia zewnętrznego na realizację tego zadania przez ORE, w zakładanym okresie do końca trwania projektu.

Ponadto ORE (jako lider projektu) kontynuował prace związane z: testowaniem e-podręczników i materiałów uzupełniających pod kątem dostosowania ich do wytycznych WCAG 2.0. (zgodnie z umową zawartą z Wykonawcą w dniu 11 czerwca 2013 r.). Opracowano również program i zrealizowano sześć konferencji dla nauczycieli, metodyków oraz studentów kierunków nauczycielskich realizowanych wspólnie z uczelniami pedagogicznymi. Konferencje te pozwoliły na: zebranie uwag i opinii środowiska akademickiego i nauczycielskiego na temat treści i aplikacji tworzonych w ramach projektu oraz przedstawienie możliwości wykorzystywania zasobów cyfrowych w nauczaniu przedmiotowym.

W ramach upowszechniania e-podręczników i zasobów uzupełniających ORE uruchomił i prowadził promocję projektu na stronie www.facebook.pl oraz zawarł umowę na usługę marketingu internetowego. W dniu 31 grudnia 2014 r. zawarto umowę na zbudowanie, wypełnienie treścią i uruchomienie promocyjno-informacyjnej strony poświęconej e-podręcznikom i ich upowszechnianiu.

(dowód: akta kontroli str. 68-138)

Uwagi dotyczące
skontrolowanej
działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę na opóźnienia w przygotowaniu *E-podręczników* do kształcenia ogólnego. Realizacja tego przedsięwzięcia miała początkowo zakończyć się w dniu 30 czerwca 2015 r., następnie termin ten dwukrotnie przesunięto na wniosek ORE i ostatecznie ustalono na dzień 15 listopada 2015 r. Przyczyną opóźnień był niezadawalający stan zaawansowania zadań realizowanych przez partnerów projektu. Zdaniem NIK, dotrzymanie nowego terminu jest również zagrożone, ponieważ do czasu zakończenia kontroli (do 13 lutego 2015 r.) nie osiągnięto głównego celu projektu, jaki jest udostępnienie uczniom podręczników w wersji multimedialnej.

Do 13 lutego 2015 r. wskaźniki mierzące stopień osiągnięcia celu głównego projektu miały zerową wartość. Oznacza to, że nie udostępniono żadnego z planowanych 18 bezpłatnych e-podręczników i 2.500 uzupełniających zasobów edukacyjnych. Nie uruchomiono również platformy edukacyjnej do ich udostępniania uczniom i nauczycielom. Wartości zerowe odnotowano również w przypadku wskaźników dotyczących stopnia upowszechnienia informacji na temat korzyści i możliwości wykorzystania e-podręczników wśród dyrektorów, nauczycieli oraz uczniów z 26 tys. szkół.¹²

Odnosząc się do powyższych kwestii dyrektor ORE Aleksandra Zawłocka podała w wyjaśnieniach, że: *Zgodnie z założeniami projektu E-podręczniki do kształcenia ogólnego, sformułowanymi w Planie działania dla Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) oraz we wniosku o dofinansowanie projektu wszystkie e-podręczniki mają być udostępnione na platformie Partnera technologicznego - Instytutu Chemii Bioorganicznej Polskiej Akademii Nauk jesienią 2015 r. Zgodnie z aktualnym, zatwierdzonym przez Instytucję Pośredniczącą dla Priorytetu III PO KL wnioskiem o dofinansowanie projektu ma to nastąpić do 15 listopada 2015 r. Harmonogram realizacji projektu nie zakładał wcześniejszego przekazywania poszczególnych e-podręczników. Prace nad redakcją e-podręczników*

¹² Wskaźnik ten zaplanowano na poziomie 115.297 osób.

postępują zgodnie z harmonogramem. [...] W celu zintensyfikowania prac podjęto następujące działania: wzmocniono zespół ekspertów, których zadaniem jest nadzór nad tworzonymi e-podręcznikami i odbiór treści, integracja cyfrowych zasobów edukacyjnych (jedno z głównych zadań projektu) oraz upowszechnianie e-podręczników wśród nauczycieli, uczniów i rodziców. Rozszerzono zespół o 10 ekspertów. Zrezygnowano z usług firm zewnętrznych w prowadzeniu szkolenia e-learningowego dla pracowników doskonalenia. Szkolenia będą prowadzone samodzielnie tj. przez personel projektu, w trybie ciągłym do listopada 2015, aby objąć nim jak największą liczbę nauczycieli. Szkolenia będą działaniami komplementarnymi do innych działań informacyjno-promocyjnych mających na celu osiągnięcie zakładanych rezultatów projektu, w tym w szczególności celu szczegółowego – 40% uczniów i nauczycieli skorzysta z e-podręczników stworzonych w ramach projektu. Wydatkowanie środków: w latach 2013-2014 wydatkowano kwotę: 24 657 104,93 zł (tj. 49,98% budżetu projektu). Pozostało na 2015 r.: 24 677 304,76 zł. Projekt wszedł w fazę, w której nastąpią płatności o dużych wartościach za produkcję multimedialnych, prace na platformie informatycznej, prace analityczne (eksperckie) oraz działania związane z upowszechnianiem e-podręczników i szkoleniami e-learningowymi. W ocenie ORE środki z budżetu projektu zostaną wykorzystane, a termin publikacji e-podręczników zostanie dotrzymany.

(dowód: akta kontroli str. 64-67)

Ocena cząstkowa

Obecny stan zaawansowania działań Ośrodka Rozwoju Edukacji dotyczących opracowania i wdrożenia do praktyki szkolnej multimedialnych podręczników (e-podręczniki), w ramach kontynuacji jednego z celów Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – Cyfrowa szkoła¹³, stwarza ryzyko nieudostępnienia tych materiałów uczniom i nauczycielom do dnia 15 listopada 2015 r.

Realizacja tego przedsięwzięcia miała początkowo zakończyć się w dniu 30 czerwca 2015 r., następnie termin ten dwukrotnie przesunięto i ostatecznie ustalono na dzień 15 listopada 2015 r. Zdaniem NIK, dotrzymanie tego terminu jest również zagrożone, ponieważ do czasu zakończenia kontroli (do 13 lutego 2015 r.) nie osiągnięto głównego celu projektu, jaki jest udostępnienie uczniom podręczników w wersji multimedialnej. Do 13 lutego 2015 r. wskaźniki mierzące stopień osiągnięcia celu głównego projektu miały zerową wartość. Oznacza to, że nie udostępniono żadnego z planowanych 18 bezpłatnych e-podręczników i 2.500 uzupełniających zasobów edukacyjnych. Nie uruchomiono również platformy edukacyjnej do ich udostępniania uczniom i nauczycielom. Wartości zerowe odnotowano również w przypadku wskaźników dotyczących stopnia upowszechnienia informacji na temat korzyści i możliwości wykorzystania e –podręczników wśród dyrektorów, nauczycieli oraz uczniów z 26 tys. szkół.¹⁴

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁵, wnosi o:

- 1) wprowadzenie rzetelnego systemu zbierania informacji na temat potrzeb związanych z adaptacją podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych i słabowidzących;

¹³ Program ustanowiony na podstawie uchwały nr 40/2012 Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 2012 r.

¹⁴ Wskaźnik ten zaplanowano na poziomie 115.297 osób.

¹⁵ Dz. U. z 2012 r., poz.82 ze zm.

- 2) podjęcie, we współpracy z Ministrem Edukacji Narodowej, działań mających na celu rozszerzenie oferty materiałów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb uczniów z dysfunkcją wzroku;
- 3) zapewnienie terminowego przygotowania i udostępnienia e-podręczników do kształcenia ogólnego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego Najwyższej Izby Kontroli.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 14 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

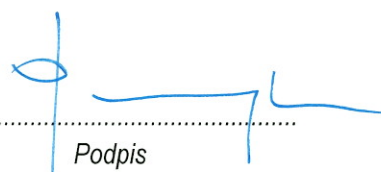
Warszawa, dnia 18 maja 2015 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Kontroler
Janusz Roguski
Doradca ekonomiczny

Dyrektor
Piotr Prokopczyk

.....
podpis

.....
Podpis